

קביעת יום העצמאות

1) מכתב ששלחו הרבנים הראשיים, הרב הרצוג והרב עוזיאל, בח' בניסן תש"ט, לחברי מועצת הרבנות הראשית המורחבת במכתב, שנשלח רק אחרי 3 שבועות מיום פרסום החלטת הממשלה לגבי קביעת יום חג [ראה לעיל], הביעו הרבנים הראשיים את דעתם הברורה כמענה לשאלות הרבות שהופנו אליהם:

המפנה היסודי שחל בחמלת ה' עלינו להצלתנו ולפדות נפשנו עם הכרזת עצמאותנו בארץ, מחייב אותנו לקיים ולקבל עלינו לדורות את יום הכרזת מדינת ישראל, הוא יום ה' באייר שבכל שנה ליום שמחה של אתחלתא דגאולה לכלל ישראל, ולהוציא את היום שבו נעשה הנס הגדול הזה מכלל מנהגי האבילות של ימי ספירת העומר, עם מתן הוראות לתפילת הודיה ודרשות מעין המאורע בבתי הכנסת בתפילת מנחה

2) שאילתות דרב אחאי פרשת וישלח שאילתא כו

שאילתא דמייחביין דבית ישראל לאודויי ולשבוחי קמי שמיא בעידנ' דמתרחיש להו ניסא דכתיב הללו את יי' כל גוים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו אטו משום דגבר עלינו חסדו הללו את יי' כל גוים אלא הכי קאמר הללו את ה' כל גוים מה דעביד עימכון וכל שכן אנן דגבר עלינו חסדו וכד מטי דזכתא דאיתרחיש להון ניסא כגון מעברות הים ומעברו' הירדן ומעברי נחלי ארנון ואבני אלגביש בבית חורון ואבן שזרק עוג מלך הבשן למשה ואבן שישב עליה משה כשעשה מלחמה בעמלק ואשת לוט וחומות יריחו שנבלעו במקומן כולן הרואה אותן צריך ליתן הודאה ושבח לפני המקום

3) דברים פרק ד פסוק ב

לא תספו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו ממנו לשמר את מצות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם:

4) רש"י דברים פרק ד פסוק ב

לא תספו - כגון חמש פרשיות בתפילין חמשת מינין בלולב וחמש ציציות, וכן ולא תגרעו:

5) רמב"ן דברים פרק ד פסוק ב

לא תוסיפו - כגון חמש פרשיות בתפילין חמשה מינין בלולב חמש ציציות, וכן לא תגרעו, לשון רש"י. וכך אמרו בספרי (ראה) ...

ולפי דעתי אפילו בדא לעשות מצוה בפני עצמה כגון שעשה חג בחדש שבדא מלבו כירבעם (מ"א יב לג), עובר בלאו. וכך אמרו (מגילה יד א) לענין מקרא מגלה, מאה ושמונים נביאים עמדו להם לישראל ולא פחתו ולא הוסיפו על מה שכתוב בתורה אפילו אות אחת חוץ ממקרא מגילה מאי דרוש וכו'. ובירושלמי (מגילה פ"א ה"ז) שמונים וחמשה זקנים ומהם כמה נביאים היו מצטערים על הדבר, אמרו כתוב אלה המצות אשר צוה ה' את משה, אלו המצות שנצטוו מפי משה, כך אמר לנו משה ואין נביא אחר עתיד לחדש דבר לכם, ומרדכי ואסתר רוצים לחדש לנו דבר, לא זזו משם נושאים ונותנים בדבר עד שהאיר הקב"ה עיניהם וכו'. הרי שהיתה המצוה הזו אסורה להם, א"כ היא בכלל לא תוסיף עליו, אלא שלא למדנו למוסיף על פי נביא אלא מן הכתוב שאמר "אלה המצות" אין נביא רשאי לחדש בו דבר מעתה ומה שתקנו חכמים משום גדר, כגון שניות לעריות וכיוצא בהן, זו היא מצוה מן התורה, ובלבד שידע שהם משום הגדר הזה ואינן מפי הקב"ה בתורה:

6) סיני ל"ט ד' פ"ה ופ"ו - הרב שלמה גורן - יום העצמאות לאור ההלכה

יש בו משום בל תוסיף על מועדי ה' שהוא נגד פסק ההלכה לכן יש לומר שגם הרמב"ן מודה לרש"י שכל שנקבע היום טוב כתקנת חכמים בהלל ובהודאה לה' על נפלאותיו שאין בו משום בל תוסיף שדינו כדין כל תקנת חכמים אחרת לעשות סייג לתורה ואין לך סייג לתורה יותר מאשר זכירה נסי ה'... נמצינו למדים מכל הראשונים שיש כח ביד ישראל לקבוע יום טוב כיום שמחה משתה וששון כמו שקבעו אנשי כנסת הגדולה בימי הבית השני את הימים טובים המנויים במגילת תענית לזכר הנצחונות הכיבושים הניסים והנפלאות שעשה ה' לנו בארץ הזאת

7) תלמוד בבלי מסכת שבת דף יג עמוד ב

תנו רבנן: מי כתב מגילת תענית? אמרו: חנניה בן חזקיה וסיעתו, שהיו מחבבין את הצרות. אמר רבן שמעון בן גמליאל: אף
אנו מחבבין את הצרות, אבל מה נעשה, שאם באנו לכתוב - אין אנו מספיקין

8 תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף יח עמוד ב

איתמר, רב ורבי חנינא אמרי: בטלה מגילת תענית, רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי: לא בטלה מגילת תענית. רב ורבי
חנינא אמרי: בטלה מגילת תענית, הכי קאמר: בזמן שיש שלום - יהיו לששון ולשמחה, אין שלום - צום. והנך נמי כי הנך רבי
יוחנן ורבי יהושע בן לוי אמרי: לא בטלה מגילת תענית, הני הוא דתלינהו רחמנא בבנין בית המקדש, אבל הנך - כדקיימי
קיימי. מתיב רב כהנא: מעשה וגזרו תענית בחנוכה בלוד, וירד רבי אליעזר ורחץ, ורבי יהושע וסיפר. ואמרו להם: צאו
והתענו על מה שהתעניתם! - אמר רב יוסף: שאני חנוכה דאיכא מצוה. - אמר ליה אביי: ותיבטיל איהי, ותיבטל מצותה;
אלא אמר רב יוסף: שאני חנוכה דמיפרסם ניסא. מותיב רב אחא בר הונא: בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שטריא,
שגזרה מלכות יון שמד שלא להזכיר שם שמים על פיהם, וכשגברה מלכות חשמונאי ונצחום התקינו שיהו מזכירין שם
שמים אפילו בשטרות. וכך היו כותבים: בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול לקל עליון. וכששמעו חכמים בדבר אמרו: למחר זה
פורע את חובו ונמצא שטר מוטל באשפה, וביטלום. ואותו היום עשאוהו יום טוב. ואי סלקא דעתך בטלה מגילת תענית -
קמייתא בטול, אחרניתא מוסיפין? - הכא במאי עסקינן - בזמן שבית המקדש קיים.

9 שולחן ערוך אורח חיים סימן תקעג סעיף א

הלכתא בטלה מגלת תענית, וכל הימים הכתובים בה מותר להתענות בהם וכל שכן לפנייהם ולאחריהם

10 שו"ת מהר"ם אלשקר סימן מט

אנשי עיר אחת הם ובית דינם תקנו ביניהם בחרמות ובהסכמה גדולה עליהם ועל זרעם ועל כל הבאים אחריהם מעתה ועד
עולם לעשות את יום אחד עשר יום לחדש טבת כיו' פורים לכל דבריו כדי לפרסם נס אחד גדול שנעשה להם באותו יום
ובכלל תקנתם התקינו שאפילו מי שישנה את מקומו וילך לשכון בעיר אחרת לא יסור מעליו חוק התקנה ההיא עד עולם
יורה המורה אם יש כח ביד אנשי עיר אחת לתקן כיוצא בזה או לא. ואם תקנתם תקנה אם יוכלו לגזור אף על הבאים
אחריהם או לא. ואם יכולין לגזור אף על כל הבאים אחריהם עתה שגורשו כולם מאותה העיר ונטמעו בעיירות אחרות
ובמלכות אחרת אם חלה עליהם ההסכמה בכל מקום שהם או לא. עם הרחבת הביאור בענין המנהגות.

תשובה ודאי יכולין הם בני העיר לתקן ביניהם תקנות ולעשו' הסכמו' וגדרים ולקנוס העובר עליהן ואפילו להסיע ממת
דין תור'. וכדתניא בפ' קמא דבבא בתרא... וכל שכן בנדון שלנו שתקנו תקנתם הם ובית דינם ואין בה הסעה ממת דין
תורה אדרבה שיש בה פרסומי ניסא שיכולין לתקן ולתקן ותקנת ותיקין היא. ומצינו שתקנו רבנן ברכה אפי' ליחיד הרואה
מקום שנעשה לו בו נס אומר ברוך שעשה עמי נס במקום הזה וכן יכולין גם כן אנשי עיר אחת לתקן על כל הבאים
אחריהם עד סוף כל הדורות...

11 שולחן ערוך אורח חיים סימן תרפו סעיף ג

יש מתענים (ח) ג' ימים, זכר לתענית אסתר.

12 משנה ברורה סימן תרפו ס"ק ח

ג' ימים - פי' בה"ב אחר פורים. משנכנס אדר מרבין בשמחה ומי שיש לו דין עם עכו"ם ישפוט באדר [גמרא] יכולים בני
עיר לתקן בהסכמה ובחרם עליהם ועל הבאים אחריהם לעשות פורים ביום שנעשה בו נס ומי שנעשה לו נס באדר ונדר
לעשות פורים כשיבוא שנת העיבור צריך לעשות הפורים באדר שני אם לא שנעשה לו הנס בשנת העיבור באדר ראשון:

13 ספר פרי חדש על או"ח - סימן תצו

וטעמא דמילת' משום דהא ק"ל בפ"ק דר"ה דבטל' מגילת תענית זולתי לחנוכה ופורים ואפסיק' הלכתא כר' יוסי דבזמן

קביעת יום העצמאות

שב"ה קיים אסורים מפני ששמחה היא להם אין ב"ה קיים מותרין מפני שהוא אבל להם ואין לומר דנהי דהנהו בטלו וכדאמרינן התם בגמרא רב ור' חנינא אמרי בטלה מגילת תענית ה"ק בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה אין שלום צום והנך נמי כי הני אבל אם אח"כ ירצו להוסיף שום יו"ט מחדש מצו להוסיף ושם י"ט עליו ליתא דהא בגמרא מותבינן עלה מההוא דבתלתא בתשרי דבטילת אדכרת' מן שטרא שאותו יום עשוהו יו"ט ואקשינן ואי ס"ד בטלה מגילת תענית קמייתא בטל אחרניית' מוסיפין מוכח מכאן דלדידן דק"ל דבטל' מגילת תענית דכיון דקמאי בטול דלית לן לאסופי אחרניית' ואי מוסיפין הו"ט דרשות וכל זה לאפוקי ממ"ש מהר"ם אלשקאר סי' מ"ט על ההיא הסכמה שתקנו לעשות פורים יום י"א לחדש טבת מידי שנה בשנה וכתב בסוף התשו' וז"ל הלכך אע"פ שלא היה נכתב תנאי זה בהסכמה שגם העוקר דירתו חייב לקיים הסכמה זו היא להם לקיימו במכ"ש ואפ"ל בלא חרם ואפ"ל מנהג בעלמא בלא הסכמה וכדמוכח מההיא דר"א בר צדוק דאפ"ל לאחר החרבן ולאחר ששינו את המקום היו נוהגים את יום עשרה באב יום טוב לפי שהיו נוהגים בו אבותיהם קודם החרבן עכ"ל וליתא לע"ד שאם לא היה עשויה בחרם כבר כתבתי שאינו מנהג ואפ"ל התרה לא הוה בעי וההי' דר"א בר צדוק הוא משום דס"ל דלא בטלה מגיל' תענית וכמ"ש התו' בפ"ק דתענית' אבל לדידן לא הוי מנהג' דקמיית' בטיל אחרניית' מוסיפין ואין לחלק בין יחיד לרבים דאדרב' כל דכן הוא דכיון דאפ"ל רבים דאליס מילתייהו לא מצו לתקוני יו"ט מחדש כ"ש יחיד.

14) שו"ת יביע אומר חלק י - אורח חיים סימן נג

שאלה. עיר ואם בישראל, שנעשה להם נס גדול, וניצולו מיד אויביהם ומבקשי רעתם, האם יכולים לקבוע את היום ההוא לדורות עולם, עליהם ועל זרעם, לעשותו יום שמחה ומשתה, כיום פורים, או לא.

תשובה. הנה מהר"ם אלשקאר בתשובה (סי' מט) נשאל . . . אולם הפרי חדש א"ח (סי' תצו סעיף יד) השיג על המהר"ם אלשקאר בזה. . . אולם הגאון מהרח"א בספר מקראי קודש (דף קצח ע"ב) כתב ע"ד הפרי חדש, ולדעתי שאני התם דהוי יו"ט הקבוע לכל ישראל, משא"כ יום טוב של יחידים, או של מדינה שאירע להם נס בזמן מסויים, למה לא ינהגו בו יו"ט, וגם בניהם חייבים לנהוג ימים טובים אלו. ויפה הורה מהר"ם אלשקאר. ע"כ. ומרן החיד"א בספר פני דוד (בהפטרות מחר חודש דף קמא ע"ד) כתב בשם הגאון מהר"א יצחקי שג"כ העיר על הפר"ח, דשאני התם שקבעוהו יו"ט לכל ישראל, כשאר ימים של מגילת תענית, שבודאי כיון דקמייתא בטול, אין האחרונים מוסיפים עליהם. אבל יחידים שנעשה להם נס, ומקבלים עליהם מנהג להזכיר את נסי השי"ת, מנהג של מצוה הוא, ונעשה חובה עליהם ועל זרעם. . .

15) שו"ת חתם סופר חלק א (אור"ח) סימן קצא

אי יכולין ציבור או יחיד לקבוע עליהם יו"ט לעצמם על נס שנעשה להם. הנה הדבר נובע מתשו' מהר"ם אלשקאר סי' מ"ט והעלה שחייבים לקיים עליהם. . . אמנם פרי חדש באורח חיים סימן תצ"ו בקונטרס המנהגים שחבר שם סעיף י"ד . . .

מיהו נ"ל בלאה"נ דלא אמרו שלא להוסיף אלא דומיא דהנך שפשטו בכל ישראל, אבל עיר א' ומדינה א' בפ"ע אינו דומה להנך ומותר בלי פקפוק. מיהו נראה דהיינו דוקא ממיתה לחיים דומיא דמרדכי ואסתר, אבל בפדות משארי צרות לא, דהרי אחז"ל [מגילה י"ד ע"א] במרדכי ואסתר מאי דרוש ק"ו מעבדות לחירות אומרים שירה ממיתה לחיים לא כ"ש, וא"כ כל זמן שאנו בגלות וליכא פדיון מעבדות לחירות כל שאין ההצלה ממיתה לחיים ממש הבו דלא לוסיף לקבוע יום טוב. והנה מבואר בספר יוסף אומץ [סי' תתש"ט] מהנס שנעשה בק"ק פ"פ דמיין ביום כ' אדר הראשון וקבעו בו יום שמחה לדורותם, וכן ראיתי ממ"ו הגאון מו"ה נתן אדליר זצ"ל מילדי ק"ק ההיא, וכן אנו נוהגים אחריו הגם שאנו ברחוק מקום, ומיהו ביום שלפניו לא נהג להתענות כשלא ה' דעתו לחזור וטעמא בעי מ"ש, וגם נפל על אפיו ביאורו, ונ"ל משום שלא ישנה מפני המחלוקת, ומ"מ אני נוהג להחמיר לסיים ספר באותו היום כדי שיהי' הסעודה בהיתר בלי פקפוק ויאכלו ענוים וישבעו:

16) שו"ת יביע אומר חלק י - אורח חיים סימן נג

סוף דבר הכל נשמע, שצבור או יחיד שנעשה להם נס, יכולים לקבוע ליום משתה ושמחה להודות להשי"ת על ניסיו ועל נפלאותיו עמנו. והנלע"ד כתבתי.